

SERİ b. MANSÛR

(bk. EBÛ's-SERÂYÂ eş-ŞEYBÂNÎ).

SERİ er-REFFÂ

(السرى الرفاء)

Ebû'l-Hasen es-Serî b. Ahmed b. es-Serî er-Reffâ' el-Kindî el-Mevsilî (ö. 362/973 [?])

Tasvirleriyle tanınan

Arap şairi ve antoloji yazarı.

Gençliğinin ilk yıllarını elbise tamirciliğiyle geçirdiğinden "Reffâ" lakabı ile tanındı (Ebû Mansûr es-Seâlibî, II, 137). Düzenli öğrenim görmediği, kendi kendini yetiştirdiği kaydedilir. Bununla birlikte bazı şiirlerini taklit hatta intihal ettiği Ebû Mansûr İbn Ebû Berrâk adında bir edebiyat ve şiir üstadından söz edilir (İbnü'n-Nedîm, s. 169). Bir taraftan terzilik mesleğini sürdürürken diğer taraftan amatörce şiir yazmaya başlayan Serî'nin zamanla profesyonel bir şair haline geldiği anlaşılmaktadır (Ebû Mansûr es-Seâlibî, II, 137-138). Şair olarak belli bir şöhret kazandıktan sonra 345 (956) yılında Halep'teki Hamdânî sarayına gitti ve orada Seyfûddeve'nin saray şairleri arasına girdi (İbnü'l-Adîm, IX, 428).

Hamdânî sarayında ne kadar kaldığı bilinmeyen Serî, Seyfûddeve ve Hamdânî emîrleri için birçok methiye yazdı; Seâlibî ve Yâkût'a göre aldığı ihسانlarla maddî durumu düzeliş zenginleşti (*Yetîmetü'd-dehr*, II, 119; *Mu'cemü'l-üdebâ'*, XI, 185). Ancak Hatîb el-Bağdâdî, onun bu dönemde borç yükü altında kamburlaşmış durumda olduğundan söz eder (*Târîhu Bağdâd*, XI, 194). Serî, Seyfûddeve ile ilişkisi bozulduktan sonra yeni bir hâmi aramak için Bağdat'a gitti. Onun Bağdat'a gidişinin sebebi, kendisi gibi Musullu olan azıllı hasımları Hâlidî kardeşler Muhammed b. Hâşim ile Saîd b. Hâşim'in Seyfûddeve'ye tesir etmeleridir. Bağdat'ta Vezir Mühellebî ile çevresindekilere methiyeler yazan Serî'nin bu teşebbüsü de onun arkasından Bağdat'a gelip vezirle ilişkisini bozan bu iki kardeş yüzünden sonuçsuz kaldı (bk. HÂLİDİYYÂN). Bazı kaynaklarda (Ebû Mansûr es-Seâlibî, II, 140; Yâkût, XI, 184-185; İbn Hallikân, II, 359) Serî'nin Seyfûddeve'nin vefatından sonra Bağdat'a gittiği kaydedilirse de bu, tarih bakımından mümkün görünmemektedir. Çünkü Seyfûddeve 356 (967), Mühellebî 352'de (963) vefat etmiş-

tir. Bağdat'ta Mühellebî'nin ölümünün ardından onun halefi olan Vezir Abbas b. Hüseyin eş-Şirâzî ve diğer büyükler nezdindeki teşebbüsleri de Hâlidîyyân'ın etkisiyle bozulunca Serî meslek değiştirmek zorunda kaldı. Önce kendi şiirlerini, daha sonra başka şairlerin ve özellikle çok beğendiği Kûşâcim'in şiirlerini istinsah edip satmak suretiyle geçimini sağlamaya çalıştı ve Bağdat'ta 362 (973) yılında (360'tan sonra veya 366'da [976-77]) yoksulluk içinde öldü.

Hâlidî kardeşlerin zorba insanlar oldukları zamanın ünlü edibi Ebû İshak es-Sâbî'nin, Serî tarafını tuttuğuna dair duyular üzerine ona yazdıkları tehdit mektubuna verdiği cevapta büyük bir korku içinde durumu inkâr etmesinden de anlaşılmaktadır (*Divân*, neşredenin girişi, s. 169-172). Hâlidî kardeşler, Serî'nin şair olarak ünü yayılınca muhtemelen ona kendileri adına şiir yazmasını teklif etmişler, o da bunu reddedince herkesi onun aleyhine kışkırtmışlardır. Bunun üzerine Serî her yerde ve özellikle kendilerine methiyeler yazdığı kimselerin yanında Hâlidîyyân'ın zulmünden yakınmış, şiirlerini gasbettiklerini (Ebû Mansûr es-Seâlibî, II, 167-173), Mühellebî ve bazı kâtiplerle ilgili methiyeleri kendisinden intihal ettiklerini anlatmaya çalışmış (*Divân*, s. 248-249), onları hicveden birçok şiir kaleme almış (*a.g.e.*, nşr. Habîb Hüseyin el-Hasenî, 41, 131, 133, 143, 194, 197 numaralı şiirler), satmak üzere istinsah ettiği Kûşâcim'in şiirleri arasına, Hâlidîler'i intihalle suçlayabilmek için onların şiirlerinden güzel bulduğu bazı parçaları katarak öç almaya çalışmıştır (Yâkût, XI, 183). Bu sebeple Kûşâcim divanının bazı nüshalarında Hâlidîler'e ait şiirlerin yer aldığı ifade edilmiştir (Ebû Mansûr es-Seâlibî, II, 118-119).

Seâlibî, aslında biri tarafından yazılıp ikisi adına yayılan Hâlidî kardeşlerin şiirleriyle Serî'nin şiirleri arasında şaşırıcı benzerliklerin bulunduğunu, bunların çalıntı mı (serika) rastlantı mı (tevârüd) yoksa birbirinden aşırma mı (tesâruk) olduğunun belirlenmesinin güç olduğunu belirtir (*a.g.e.*, II, 119, 184-186, 199-201). Şiirlerin arasında üslûp ve içerik bakımından benzerliklerin bulunması, dönemdeki şairleri büyük ölçüde etkilemiş olan Kûşâcim'in ortak etkisiyle açıklanmışsa da gerek Hâlidîyyân'ın gerekse Serî'nin mevcut divanlarındaki benzerliklerin birkaç beyti geçmediği görülür (krş. Hâlidîyyân, s. 31-32; Serî, nşr. Habîb Hüseyin el-Hasenî, 51, 63,

138 numaralı şiirler). Ancak Serî er-Reffâ da üstadı İbn Ebû Berrâk, Ebû Nüvâs, Ebû Temmâm, Di'bil, Buhtürî, İbnü'r-Rûmî, İbnü'l-Mu'tez, Saneverbî, Mütenebbî, Kûşâcim gibi çoğu muhdes olan birçok şairden tam serika şeklinde veya şairler arasında yaygın olan ortak klişeleri kullanmak suretiyle çok sayıda intihal yapmıştır (Ebû Mansûr es-Seâlibî, II, 141-164). Bu intihalilerin az bir kısmı orijinalinden daha güzel ifade kalıplarıyla ortaya konduğu için sanat açısından değerli bulunmuştur.

Seyfûddeve'nin sarayında Mütenebbî'den sonra ikinci sırada yer aldığı, şiirlerinin onunkilerden daha ince duygular taşıdığı belirtilen Serî'nin bahar, çiçek, hilâl, bazı yiyecek ve meyveler gibi çok çeşitli öğeleri ele aldığı ve orijinal teşbihlerle bezediği çok miktarda tasvir şiiri mevcuttur. Bunların bir kısmı tek temalı, birçoğu çok temalı şiirlerdir (*a.g.e.*, II, 196-214). Bundan başka şair Nâmî ve Hâlidîyyân ile onları tutan şair İbnü'l-Asb el-Melehî, Müeddîb et-Tel'afri gibi şahsiyetler için yazdığı hicviyeleri (*a.g.e.*, II, 174-185), parlak nesib ve gazelleri (*a.g.e.*, II, 185-187), gençlik ve aşk anıları, hüsn-i tehallus şiirleri, Seyfûddeve, Vezir Mühellebî, Selâme b. Fehd, Vehb b. Hârûn gibi ileri gelenlere yazdığı methiyeleri, savaş ve silâhların tasviri, hamâsî şiirler, sitem şiirleri, mersiyeler, hikemiyyât ve ihvânîyyât türü şiirler gibi değişik temalarda eserleri bulunmaktadır (*a.g.e.*, II, 187-194; *A'yânü's-Şi'a*, VII, 207-217). Ehl-i beyt hakkında yirmi yedi, Hz. Hüseyin hakkında altı beyitlik mersiyesi sebebiyle Serî'yi Şîa şairleri arasında sayanlar olmuştur (*A'yânü's-Şi'a*, VII, 207). Serî'nin sanatını çok beğenen Seâlibî onun şiirlerini güvercin, beyaz şahin ve ceylan gerdanına, tavus kanadına, dilber gamzesine benzetir ve onları "dehrin alınına yazılacak ve fikir Kâbe'sine asılacak şiirler" diye niteler (*Yetîmetü'd-dehr*, II, 164). Serî'nin şiirlerinin Hüseyin b. Muhammed el-Hâli' tarafından semâ edildiği ve Ahmed b. Ali el-Hâim, Ebû Bekir el-Hârizmî, Ebû İshak es-Sâbî, Hilâl b. Muhassin es-Sâbî, Ebû Ali et-Tenûhî gibi dokuz râvi tarafından rivayet edildiği kaydedilir (Hatîb, IX, 194; İbnü'l-Adîm, IX, 428).

Eserleri. 1. *Divân*. İbnü'n-Nedîm, Serî'nin bizzat kendisi tarafından bir araya getirilmiş 300 varak hacminde bir divanının bulunduğunu ve buna daha sonra bazı ilâveler yaptığını kaydetmekte, bir edip tarafından kafiyelerine göre sıralandığını haber vermektedir (*el-Fihrist*, s. 169). Çeşitli baskıları bulunan *Divânü's-Serî er-Ref-*

fâ'ı (Kahire 1355; Bağdat 1969, 1981; Beyrut 1991), Habîb (Hüseyin) el-Hasenî doktora tezi olarak hazırlayıp (1973, Kahire Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi) *es-Serî er-Reffâ hayâtühû ve şî'ruh* adıyla neşretmiştir (I-II, Bağdat 1976). 2. *el-Muhib ve'l-mahbûb ve'l-meşmûm ve'l-meşrûb*. Konularına göre düzenlenmiş bir şiir antolojisi olup sevgili tasvirleri, aşk şiirleri, koku ve çiçek tasvirleri, şarap isim ve tasvirleri olmak üzere dört ana bölümden oluşur ve daha çok Ernevî dönemiyile muhdes şairlerden seçmeleri kapsar; İslâm öncesi dönemden seçmeler azdır. Antolojinin bir kısmı "Teiletion von Misbâh Galâvuncî, Mukaddimetü *Kitâbi'l-Meşmûm* li's-Serî er-Reffâ" adıyla neşredilmiş (*et-Türâşü'l-'Arabî*, XV-XVI [1984], s. 154-166), daha sonra I-III. ciltleri Misbâh Galâvuncî (Dımaşk 1406/1986), IV. cildi Mâcid Hasan ez-Zehabî (Dımaşk 1407/1987) tarafından yayımlanmıştır. 3. *Kitâbü'd-Deyyire* (Yâkût, XI, 185; İbn Hallikân, II, 362).

Serî er-Reffâ hakkında yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Mustafa Şa'bân Abdüh, *Seyfiyyâtü's-Serî er-Reffâ* (1984, yüksek lisans tezi, Kahire Üniversitesi); Muhammed Âyetullah Cebbârî, *et-Teşbih fi Şî'ri's-Serî er-Reffâ* (1986, yüksek lisans tezi, Medine, el-Câmiatü'l-İslâmiyye); Muhammedî Abdülazîz el-Hinnârî, *Şî'rü's-Serî er-Reffâ fi dav'î'l-mekâyisi'l-belâğyye ve'n-naqdyye* (Kahire 1985); Tefîk Yûsuf Hadîr, *es-Serî er-Reffâ: Hayâtühû ve şî'ruh* (1985, yüksek lisans tezi, Saint-Joseph Üniversitesi [Beyrut]).

BİBLİYOGRAFYA :

Serî er-Reffâ, *Divân*, Kahire 1355, s. 248-249; a.e. (nşr. Habîb Hüseyin el-Hasenî), Bağdat 1981, 41, 51, 63, 131, 133, 138, 143, 194, 197 numaralı şiirler, ayrıca bk. neşredenin girişi, I, 189-208; Küşâcîm, *Divân* (nşr. Nebevî Abdülvâhid Şa'lân), Kahire 1417/1997, neşredenin girişi, s. 19-41; Hâlidyyân, *Divân* (nşr. Sâmî ed-Dehhân), Beyrut 1412/1992, s. 31-32, ayrıca bk. neşredenin girişi, s. 10-18, 169-172; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Flügel), s. 169; Ebû Mansûr es-Seâlîbî, *Yetîmetü'd-dehr* (nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd), Kahire 1375-77/1956-57, I, 181; II, 118-120, 137-214; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, II, 118-119, 184-186, 199-201; XI, 194; Ali b. Hasan el-Bâherzî, *Dümyetü'l-kaşr* (nşr. Abdülfettâh M. el-Hulv), Kahire 1968, I, 528-529; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 78; Muhammed b. Gâlib er-Rusâfî, *Divân* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1403/1983, 64 numaralı şiir; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, XI, 182-189; İbnü'l-Adîm, *Buğyetü'l-taleb* (nşr. Fuat Sezgin), Frankfurt 1409/1989, IX, 428-435; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 359-362; Brockelmann, *GAL*, I, 90-91; *Suppl.*, I, 144; Yûsuf Emîn Kasîr, *es-Serî er-Reffâ*, Bağdat 1956; A'yânü's-Şî'a, VII, 194-217; W. P. Heinrichs, "al-Sarî al-Raffâ", *EP* (Fr.), IX, 58-59.

İSMAIL DURMUŞ

SERİ es-SAKATİ

(السري السقطي)

Ebû'l-Hasen Serî b. el-Mugallis es-Sakatî
(ö. 251/865)

Bağdatlı ilk sûfilerden.

155'te (772) Bağdat'ın Kerh semtinde doğdu. Babasının hurdacılık (sakatî) mesleğini devam ettirerek geçimini sağladı. Hayatının ilk döneminde hadis tahsil etmek için Mekke'ye kadar uzanan seyahatlerde bulundu. Tasavvuf yolunu tutmasında üstadı Ma'rûf-i Kerhî ile Habîb er-Râî'nin etkisi vardır. Rivayete göre Ma'rûf-i Kerhî yanında yetim bir çocukla Serî'nin dükkânına gelmiş, ondan çocuğu giydirmesini istemiş, isteği yerine getiren Serî, Ma'rûf-i Kerhî'den aldığı duanın bereketiyle zühd yoluna girmiş, bir başka rivayete göre ise Habîb er-Râî'ye dervişlere harcanmak üzere 10 akçe vermiş, Râî'nin duası üzerine gönlü dünyevî ilgilerden soğumuş ve tasavvufa yönelmiştir (Hücvîrî, s. 137; Ferîdüddin Attâr, s. 355). Ma'rûf-i Kerhî ve Hâris el-Muhâsibî ile Bişr el-Hâfî gibi dönemin ünlü sûfilerinin sohbetinde bulunan Serî es-Sakatî, Cüneyd-i Bağdâdî'nin dayısı ve üstadıdır. Menkıbeleri, sözleri ve fikirleri genellikle Cüneyd tarafından nakledilmiştir.

Bağdat'tan kuzey bölgelerine yaptığı seyahatler sırasında Serî es-Sakatî birçok sûfî ile tanışma imkânı buldu. Abadan'da Basra tasavvuf ekolüne mensup sûfilere ait bir zâviyede riyâzete girdi. Yolculuk esnasında karşılaştığı Ali el-Cürcânî ona Suriye'ye gitmesini tavsiye etti. Suriye'de İbrâhîm b. Edhem'in fütüvvet ve ihlâs temelli tasavvuf anlayışını devam ettiren sûfilerden etkilendi. Bir süre Dımaşk, Remle, Kudüs ve Tarsus'ta ikamet etti. Altmış yaşlarında iken o bölgede Bizanslılar'a karşı cihada katıldıktan sonra 218 (833) yılında Bağdat'a yerleşti ve hayatının sonuna kadar burada yaşadı. Serî es-Sakatî'nin kabri Bağdat'taki Şûnîziyye Kabristanı'nda Cüneyd-i Bağdâdî'nin yanbaşındadır.

Serî es-Sakatî Cüneyd-i Bağdâdî, Ebû Saîd el-Harrâz, Ebû'l-Hüseyin en-Nürî, Semnûn b. Hamza, İbn Mesrûk gibi Bağdatlı ve Horasanlı; Ali el-Gadâirî ve İsmâil b. Abdullah eş-Şâmî gibi Suriyeli sûfilerin önderi ve döneminin en başta gelen şeyhlerindendir. Sülemî sonraki sûfilerin çoğunun Serî'nin yolunu tuttuğunu söyler (*Tabakât*, s. 48). Ebû Nuaym el-İsfahânî ve Ferîdüddin Attâr onu ilim, hikmet, mürüv-

vet, muhabbet, mârifet ve şefkat ehli bir sûfî olarak tanıtır (*Hilye*, X, 48; *Tezkiretü'l-evliya*, s. 354).

Zühd ve takvâsı ile bilinen Serî es-Sakatî helâlligi şüpheli olan şeyleri yemekten ve kullanmaktan hassasiyetle kaçınır, dini geçim yolu haline getirenleri şiddetle kınar (Sülemî, s. 52; Ebû Nuaym, X, 117), müridlerine, "Dininin selâmette, bedeninin rahatta olmasını isteyen inziva köşesine çekilsin" diyerek (Sülemî, s. 50) uzletî tercih etmelerini öğütler, ticaretle meşgul olanların gönüllerini bir an bile Hak'tan ayırmalarını tavsiye eder, el emeğiyle geçinmelerini, gıdası şüpheli olan kimsenin kalbine ilâhî nurun yansımayacağını söylediler (*a.g.e.*, s. 54). Sirt üstü yatmayacak, ayağını kible tarafına uzatmayacak kadar Hak karşısındaki edebe riayetkârdı (Ferîdüddin Attâr, s. 355). Kaynaklarda günaha düşmekten sakınarak kendini daima murakabe eden, öldükten sonra toprağın naşını kabul etmeyeceği endişesiyle kimsenin kendisini tanımadığı bir yerde ölmeyi arzu edecek kadar riyadan kaçınan, oldukça mütevazî (Sülemî, s. 53); "Keşke herkesin üzüntüsünü ben çeksem de onlar rahatlasa" diyerek başkalarını kendine tercih eden bir sûfî olduğu belirtilmektedir. Nitekim bir menkıbeye göre çarşıda çıkan bir yangının ardından kendi dükkânının yanmadığını haber alınca "elhamdülillâh" demiş, fakat dükkânları yananların üzüntülerini paylaşmadığı için hata ettiğini anlamış ve otuz yıl Allah'tan af dilemiştir (İbnü'l-Cevzî, II, 371).

Serî es-Sakatî, müridler için zühd ve tasavvuf yoluna intisap etmeden önce hadis tahsilinin gerekli olduğu, aksi halde dinî hayatın gevşekliğe sürükleneceği görüşündedir (Sülemî, s. 55). Müridi Cüneyd'e, "Allah sana önce sûfilîği, sonra hadisi öğrenen değil önce hadisi, sonra sûfilîği öğrenen bir kişi olmayı nasip etsin" diye dua etmişti (Ebû Tâlib el-Mekkî, I, 322). Bununla birlikte Bişr el-Hâfî gibi hadis rivayet etmekten çok hadisin anlamını kavramaya önem vermiş, bu sebeple fazla hadis rivayet etmemiştir. Serî'ye göre sünnet üzere azîmet ehli olmak bid'at üzere çokça yapılan amelden daha hayırlıdır (Sülemî, s. 52).

Onun tasavvuf anlayışında şer'î ve zâhirî hükümlere riayet esastır. İlim ancak amele ulaştırdığı ölçüde değerlidir ve sûfinin ulaştığı mârifet nuru ondaki takvâ nurunu söndürmemelidir. Allah hakkında mârifet sahibi olmanın alâmeti O'nun hu-